

**Nogle Bemærkninger om Ottar's Beretning til Kong
Alfred om Hvalros- og Hvalfangst i Nordhavet
paa hans Tid.**

Af

Japetus Steenstrup.

Til de Undersøgelser over Glacial-Dannelsen i Vendsyssel, som Professor Fr. Johnstrup offentliggjorde i sit Universitets-Program for 1882, havde jeg efter denne min Kollegas Ønske knyttet nogle Optegnelser om de Dyreformer, jeg da havde erkjendt i det af os i Forening i flere Aar undersøgte Dybvandsler fra en Glacialtids Havbund, nemlig det saakaldte *Glacial-* eller *Yoldia-Ler*. Det havde vist sig, at et stort Antal af de deri forefundne Skaller af Bløddyr netop tilhørte saadanne Arter og Former, der nu kun kjendes fra meget fjerne, nordlige Have, fra Finmarkens Kyster og Havet om Spitsbergen og Grønland. Dertil kom endvidere, at de Stillingen, som Skallerne nu indtog i det i største Ro paa Datidens Havbund afleirede (for ikke at sige bundfældte) Lerlag, paa utvivlsom Maade antydede, at vedkommende Dyr ikke alene havde levet paa de Steder, hvor nu deres Skaller sad, men at de ogsaa, som døde, netop indtog de

Stillinger i Havbunden, som de havde haft i levende Live. Med Hensyn til den meget kolde Beskaffenhed af Hav og Havbund pegede ogsaa de i Lerlaget iagttagne Krebsdyr, *Cirripeder* nemlig og *Ostracoder*, i samme Retning som Bløddyrene. Derimod lodes vi i denne Henseende aldeles i Stikken af Hvirveldyrene ved den totale Mangel paa Levninger af disse. Derfor sluttede hine korte Optegnelser saaledes¹⁾: „Det bliver kun Gisning, naar man skal gaa til høiere Klasser. Af Pattedyr haves næppe mere end een sikker Levning, en Ryghvirvel af en Sæl; thi de til fem forskjellige Tider ved Foden af Lerbakkerne ved Lønstrup fremkomne Hvalros-Tænder vilde nok afgive et stærkt arktisk Vidnesbyrd, hvis de virkelig ere udskyllede af Lerbakken, men dette er hidtil mere end tvivlsomt.“

Saalænge der nemlig ikke var fundet Knokler eller Tænder af Hvalrossen enten i oprindeligt Leie i selve Glacialleret eller under saadanne Forhold, at slige Levninger med stor Sandsynlighed kunde betragtes som udvaskede af dette, forekom det mig uberettiget, og i hvert Fald betænkeligt, at ville antage dette arktiske Dyrs Tilstedeværelse ved vore Kyster i den Tid, da de nævnte Lag afsattes. Hine store Hjørnetænder af Hvalrossen, der vare bragte mig til forskjellige Tider, havde vist sig at tilhøre fem forskjellige Individuer, og den nærmere Forfølgelse af deres Herkomst, saavidt det var muligt at udrede denne, har paa en utvetydig Maade røbet, at de alle fem efterhaanden, med Mellemrum af et Par eller nogle faa Aar, umiddelbart efter stærke Bølgebevægelser

¹⁾ F. Johnstrup, Om de geologiske Forhold i den nordlige Del af Vendsyssel. S. 11.

ere fremkomne saagodtsom paa et eneste lille Punkt, det saakaldte „Tvorn“ (Ϸ: Tjørn) ved Rubjerg Knude. Der ere de nemlig blevne optagne tæt ved og mellem de meget store Stenblokke, som danne den yderste Del af denne, ved de talrige Strandinger paa den saa bedrøvelig bekjendte Stenpynt. Hvalrostændernes Forekomst just paa dette Punkt forklares derfor, efter min Mening, paa en saare naturlig Maade ved at antage, at der blandt de utallige i Aarhundredernes Løb her forliste Skibe ogsaa har været et, der fra Ishavet eller Grønlandshavet er hjemvendt med et større eller mindre Antal af disse Dyr's tunge og kostbare Tænder.

Imidlertid har det ingenlunde undgaaet min Opmærksomhed, at min Betænkelighed ved at indrømme Hvalrossen en sydlig Udbredelse helt ned til vore Kyster i hin fjerne Tid, ikke ubetinget er bleven delt af alle Naturkyndige, og den Understrøm af Sandsynlighedsgrunde, der kunde gjøre dens tidligere Forekomst her ret rimelig, er heller ikke forbleven mig ubekjendt eller ladet upaaagtet af mig. Paa den ene Side ere jo de i Glacialleret talrigste og mest dominerende Muslinger *Byssomya arctica* og *Mya truncata* Hvalrossens kjæreste Føde, saa at den daværende Havbund med disse maatte synes fuldtud at kunne tiltale dette Dyr. Paa den anden Side viser Erfaringen fra de sidste Aarhundreder, at Hvalrossen i en tidligere Del af disse indfandt sig i umaadelige Skarer paa mange Steder, hvortil den nu ikke søger, og at den baade i den østlige og vestlige Halvdel af det egentlige Ishav kom just til noget sydligere Landstrækninger, end nu. Netop dette sidste Forhold har ikke været uden en vis Indflydelse paa den Opfattelse, at Hvalrossen derfor i endnu tidligere Tider

maatte have gaaet meget sydligere. Muligheden heraf kan vistnok ikke ligefrem benægtes, men for Øieblikket har den næppe noget at støtte sig til.

For selve det nordligste Skandinaviens Vedkommende har man imidlertid ikke sjelden villet finde Bestyrkelse for en saadan Opfattelse ved Nordmanden Ottar's bekjendte Reiseberetning til den engelske Kong Alfred om Begivenhederne paa hans Opdagelsesreise fra Helgeland, hvor han boede, op med Finmarkens Kyster, Norden om Norge og over til det Hvide Hav, til Bjærmerne, der vare hans Reises Maal.

Denne Beretning indtog, som bekjendt, Kong Alfred endog med Ottars egne Ord i sin Oversættelse af Orosii Verdenshistorie og sammen med Alfreds egen Beskrivelse af Europa; men forsaavidt man har villet paa Ottars Udtalelser støtte den Anskuelse, at Hvalrossen da forekom ved Finmarkens Kyster, eller at Ottar har forefundet den udenfor det Hvide Hav, da har man mistydet dennes Angivelser.

De følgende Bidrag til Forstaaelsen af disse — hvilke jeg forelagde i det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Møde den 13. Oktober 1876, men som hidtil ikke have været offentliggjorte — ville derfor maaske have Interesse for Historikere saavel som for Naturhistorikere.

Ottar's Reiseberetning lyder i den angelsaksiske Text¹⁾ saaledes:

¹⁾ Her benyttes Rasks Gjengivelse af Texten i Det skandinaviske Litteraturselskabs Skrifter 1815. Jvfr. iøvrigt *Antiquités Russes*, II. 462 og især Bosworth: *A description of Europe and the voyages of Ohthere and Wulfstan, written by King Alfred the Great*. London 1853.

Sviðost he fór ðider, to eacan þæs landes sceavunge, for þæm horshvælum, for þæm hi habbað svyðe æðele bân on hyra toðum; þa teð hy brohton sume þæm cyninge; and hyra hýd bið sviðe góð to sciprápum. Se hvæl bið micle læssa þonne oðre hvalas, ne bið he lengra þonne sýfan elna lange. Ac on his ágnum lande is se betsta hvælhuntað, þa beoð eahta and feovertiges elna lange, and þa mæstan fiftiges elna lange; þára he sæde þæt he syx asum [eller *maaskje* *ascum*] ofslóge syxtig on tvám dagum.

Dette Stykke har Rask i sin Oversættelse gjengivet saaledes:

Fornemmelig drog han did (næst efter Lysten at betragte Landet) for Hvalrossernes Skyld; ti de have meget kosteligt Ben i deres Tænder (nogle saadanne Tænder bragde de Kongen), og deres Hud er meget god til Skibstog. Den Hval er meget mindre end andre Hvaler, den er ikke længere end syv Alen.

Men i hans eget Land er den bedste Hvalfangst; de (Hvaler) ere aatte og fyrretyve Alen lange, og de største halvtredsindstyve Alen; af dem berettede han at han med 6 Harpuner (eller 6 Skibe) dræbte 60 paa 2 Dage.

Ved denne Gjengivelse er der for det Første at bemærke, at Haandskriftet har *syxasum*, hvad der uomtvistelig betyder: en af sex, selv sjette¹⁾.

Vanskeligheden for Rask og Andre ved at forstaa denne Sætning efter Bogstaven har givet Anledning til, at man foreslog forskjellige Textrettelser. Saaledes læser Rask — som man af det Ovenstaaende vil se — i Stedet for *syxasum* *syx asum* eller *ascum* og oversætter det paa følgende Maade: „at han med 6 Harpuner (eller 6 Skibe) dræbte 60 paa 2 Dage“; *asum* skulde altsaa være Dativ Pluralis af *æs* eller *as*, Kobber (latinsk *æs*), *ascum* samme Casus af *æsc* (oldnordisk *askr*) et Skib.

¹⁾ Bosworth, Anglo-Saxon Dictionary; Eitlmüller, Lexicon Anglo-saxonicum, Beówulf 413: *fiftina sum*, *unus e quindecim*, Genesis 46. 27: *hundseofontigra sum*, *unus ex septuaginta*. J. Grimm, Deutsche Grammatik, IV. 458: *ic the álædde of Caldea ceastre feovera sumne, eduxi te cum tribus aliis e Chaldæa* (Genesis 15. 7).

Dahlmann følger den sidste Tydning, idet han oversætter: „at han med sex store Skibe dræbte 60 af dem i to Dage“¹⁾.

Da Bosworth udgav sin Oversættelse og Forklaring af Texten, kunde han dog ikke tilbageholde sine Tvivl, om virkelig denne Læsning og de deraf følgende Tolkninger overvandt Vanskelighederne ved Forstaaelsen. Bosworth havde derfor tilskrevet den berømte Ishavsfarer og Hvalfanger William Scoresby, som i sine yngre Aar i en saa udpræget Grad havde drevet Hvalfiskefangst, at han havde deltaget i Fangsten af 322 Hvaler, og navnlig havde Bosworth forelagt ham de tre Spørgsmaal: 1. Er det muligt, at 6 Mænd kunne dræbe 60 Hvaler i 2 Dage? 2. Kunde 60 Hvaler dræbes i 2 Dage med 6 Harpuner, som Rask antager? 3. Kunne 6 Skibe sættes saaledes i Virksomhed, at de kunne nedlægge 60 Hvaler i 2 Dage? Scoresby svarede paa det første Spørgsmaal: „Jeg kan aldeles ikke anse det for muligt, at 6 Mænd kunne dræbe 60 Hvaler af den store Art (*Balæna mysticetus*) i 2 Dage. Jeg kjender ikke noget Exempel paa, at endog kun én Hval, naar den har været af den større Art, er bleven dræbt ved en enkelt Baads Mandskab paa 6 eller 7 Mand. Sædvanlig anser man 3 eller 4 Baade, med 18 til 25 Mand, nødvendige til Fangsten af en enkelt Hval. 2. Det kunde være muligt, hvis Hvalerne i stort Antal laa og soled sig i en af den arktiske Regions Fjorde, at man kunde dræbe 60 Hvaler med 6 Harpuner og Mandskab i Forhold dertil, lad os sige 36 til 40 Mand. Men jeg bør tilføje, at om man end leilighedsvis har truffet Hvaler sammen i

¹⁾ Dahlmann, *Forschungen auf dem Gebiete der Geschichte*. I. 424.

stort Antal, er jeg overbevist om, at slig en Bedrift ingensinde har været udført af Mandskabet paa 1 Skib, der førte 6—7 Baade og 50 Mand. I Gjennemsnit tager Fangsten af en enkelt Hval med 4—6 Baade tre Timer. Hvis to eller tre Hvaler ad Gangen stadig vare Gjenstand for Angreb, og intet Uheld eller Feilskud indtraf, vilde det være et mærkeligt Kunststykke, om 50 Mand med et halvt Dusin eller 8 Harpuner fangede Halvdelen af det opgivne Antal! 3. Sex Skibe, udrustede paa sædvanlig Maade med Mænd og Baade, kunde utvivlsomt, saafremt Hvalerne vare meget talrige og Forholdene gunstige med Hensyn til Is, Stilling o. s. v., benyttes saaledes, at de hver kunde dræbe 10 store Hvaler i 2 Dage. Med Hensyn til Hvaler af mindre Størrelse har man oftere naaet dette Forhold, men aldrig, saavidt jeg véd, med den større Hval. Den fornøielige Jagt og Slagtningen gribe i Virkeligheden saa forstyrrende i hinanden, at der sjælden dræbes mere end et halvt Dusin af dem paa engang, hvilken Størrelse de end maatte have. Jeg har kjendt det Tilfælde, at ti eller tolv dræbtes under en uafbrudt fortsat Fangst¹⁾.

¹⁾ To the following queries, 1st, Is it possible that 6 men could kill 60 whales in 2 days? 2dly, Could 60 be killed in 2 days with 6 harpoons, as Rask suggests? 3dly, Could 6 ships be so employed, as to kill 60 in 2 days? He replied — 1. I do not conceive it in at all possible, that 6 men could kill 60 whales of the large size [*Balæna Mysticetus*] in two days. I know of no instance of even one whale having ever been killed, of the largest size, by a single boat's crew of 6 or 7 men. Ordinarily 3 or 4 boats, with 18 to 25 men, are deemed necessary for the capture of a single whale. — 2. It might be possible, if the whales were sunning in vast numbers, in any of the bays of the Arctic regions, that 60 might be killed by 6 harpoons, and men in proportion, say 36 to 40 men. But, I may add, though whales have been met with occasionally, in great numbers

Det fremgaaer af disse Oplysninger, at de af Rask og Dahlmann foreslaaede Ændringer i Texten aldeles ikke hjælpe ud over Vanskelighederne ved Textens Forstaaelse, hvorfor Bosworth ogsaa anseer det for rigtigst at beholde den gamle Læsemaade „selvsjette“.

I Virkeligheden kan Forstaaelse i denne Form give meget god Mening, saaledes som det nu skal paavises. I Rasks Oversættelse (og ligeledes i Udgaven i *Antiquités Russes*) er nemlig tvende nøie sammenhørende Sætninger blevne skilte fra hinanden og med den sidste af disse endog et nyt Stykke begyndt. Beretningen om Hvalfangsten i Ottars eget Land lader Rask nemlig udgjøre et Stykke for sig, hvormed denne Beretning ender (se S. 99), medens det i Virkeligheden kun er et Indskud i Beretningen om den Hvalrosfangst i Bjarmernes Land, for hvis Skyld Ottar drog derover, og et Indskud, foranlediget ved Bemærkningen om denne „Hvals“ Størrelse, idet der som Modsætning nævnes, at de store Hvaler

together, no such feat as this, I am persuaded, had ever been performed by the crew of one ship containing 6 or 7 boats and 50 men. A single whale may, on an average, cost about 3 hours for its capture, with 4 to 6 boats. If two, therefore, or three, were constantly under attack, at the same time, and neither accident nor failure happening, it would be a wonderful feat for 50 men with half a dozen or eight harpoons, to capture half the number specified! — 3. Six ships, with their ordinary complement of men and boats, might, no doubt, be so employed, if the whales were very numerous and the circumstances, as to ice or position, favourable, as to kill 10 large whales a piece in two days. In whales of a small size, this proportion has often been reached; but never, that I am aware of, where the kind was of the largest. The pleasing process, indeed, so interferes with the enterprize of slaughter, that more than half a dozen, of any size, is seldom killed at once. I have known 10 or 12 within one period of unceasing exertion. Bosworth l. c. S. 12 note 46.

fundtes hjemme ved hans eget Land og bleve indtil 50 Alen lange. Haandskriftets Udseende eller dets Interpunktionstegn¹⁾ give ikke Rask's Læsning Medhold eller berettigede til en Adskillelse i disse Stykker. Man vil endvidere se, at Texten er sammensat af Sætninger, der staa parallelt Side om Side, samt at flere af disse logisk ere Indskud, om hvilke man kan anbringe Parenthes. Saadanne Parentheser har Rask i dette lille Stykke anbragt paa to Steder, men de bør aabenbart ogsaa sættes paa et tredje, saaledes at Oversættelsen altsaa kommer til at se saaledes ud:

Fornemmelig drog han did (næst efter Lysten at betragte Landet) for Hvalrossernes Skyld, thi de have meget kosteligt Ben i deres Tænder (nogle saadanne Tænder bragte de Kongen), og deres Hud er meget god til Skibstoug; den Hval er meget mindre end andre Hvaler: den er ikke længere end syv Alen (men i hans eget Land er den bedste Hvalfangst: de (Hvaler) ere otte og fyrretyve Alen lange, og de største halvtredsindstyve Alen), af dem berettede han, at han selv sjette dræbte 60 paa 2 Dage.

Altsaa er det Hvalrosser, hvoraf han har kunnet dræbe 60 paa to Dage, og sligt er jo ganske sikkert noget sædvanligt ved Fangst af Hvalrosser.

For at man kan overbevise sig om, at dette Stykke om Hvalrosfangsten med alle dets Mellem- og Indskudsætninger just gjengiver Kong Alfreds almindelige Stil, behøver man kun at jevnføre det med et hvilket som helst Stykke af Rask's Oversættelse af Kongens Skildring af Europa efter Orosius — i hvilken jo endogsaa hele Ottars Reise i Grunden kun er en Indskudssætning —, f. Ex. det her gjengivne Stykke om Europas Landemærker:

¹⁾ Se Facsimilet af Cotton Manuskriptet -- det eneste, hvori denne Del af Texten er bevaret — i Bosworths foran anførte Udgave.

Fra Floden Don vester paa til Floden Rin (den udspringer paa det Bjerg, man kalder Alpis, og løber derpaa mod Norden ud i den Arm af Verdenshavet, som omskyller det Land, man kalder Brittannien) og atter sønder paa til Donavfloden (dens Udspring er nær ved Rinstrømmens, og siden løber den mod Østen, norden for Grækenland, ud i Middelhavet) og mod Norden til det Verdenshav, man kalder Kvenersøen; imellem de (Vande) bo mange Folkefærd, og alt det (Land) kalder man Germanien. —

Men af denne simple Klaring af Texten fremgaaer endvidere en tilfredsstillende Besvarelse af to andre Spørgsmaal, der ere reiste i Anledning af den misforstaaede Sætnings Indhold. Saaledes faa vi for det Første Svar paa det Spørgsmaal, hvor det var, at Ottar havde gjort den Fangst, om hvilken han gav Kongen Beretning.

Ottars tvende Udsagn til Kong Alfred, at han fornemlig var draget did (til Bjærmerne) for Hvalrossernes Skyld, fordi disse Dyr havde en kostelig Benmasse i deres Tænder og en værdifuld Hud til Skibstouge, og at disse Hvaler vare smaa (kun 7 Alen lange) i Forhold til andre Hvaler, kunne ikke efterlade os nogen Tvivl, naar de nemlig sammenholdes med, hvad der umiddelbart efter i en Mellemsætning indskydes som Modsætning dertil, nemlig at i Ottars „ eget Land er dog den bedste Hvalfangst“ og det af „Hvaler, som ere 48—50 Alen lange“; thi det kan da ikke være i Ottars eget Land, Norge eller særligt Helgeland, at den omtalte Hvalrosfangst fandt Sted. Af den forudgaaende Sætning om Formaalet for Ottars Reise gaaer det paa den anden Side lige saa umiskjendeligt frem, at det maa have været under hans Bjarmelandsfart, hans Fart til eller ind i det Hvide Hav, at han havde truffet og slaaet Hvalrosserne. Enhver Tanke om, at Ottars heldige Jagt paa disse Dyr naturligst lader forudsætte, at Hvalrosserne den Gang havde

en anden geographisk Udbredning end den, der er bekendt fra de senere Aarhundreder, maa derfor anses for ganske ugrundet.

Vel véd jeg, at man ogsaa har villet se Tanken om en større Udbredning af Hvalrossen langs med Norges nordligste og vestlige Kyster (f. Ex. de finmarkiske) noget bestyrket derved, at Ottar angiver ikke blot Hvalros-tænder, men Skibstouge eller Reb af Hvalroshuder som Bestanddele af den Finneskat, der efter hans egne Ord udgjorde den største Herlighed for det Land, hvori han boede. Saadanne Touge („60 Alen lange“) høre nemlig ikke til de Varer, der let lade sig føre over Land, og Indkrævningen af en Skat, der ogsaa omfattede slige Skibsreb, kunde da let lade formode, at i det Mindste denne Bestanddel af Skatten erhvervedes fra nærmere Egne, f. Ex. hos de Finner, der efter Ottars Beretning, om end spredte og i ringe Antal, kom ned til Norges Vestkyst for Fuglefangstens og Fiskeriets Skyld, og som man maaske da kunde tillægge en Hvalrosfangst tillige. Men Ottars Skildring giver ikke paa noget Punkt denne Opfattelse Medhold. Han angiver udtrykkelig, at paa den lange Strækning Norden for hans Bopæl og indtil Bjarmernes Land traf han alt ubeboet — paa Fiskere, Fuglefængere og Jægere nær, der alle vare Lapper (Finner) —, eller som det strax i Begyndelsen af hans Reiseskildring hedder: han boede nordligst af alle Nordmænd, men Landet strakte sig dog langt længere mod Nord; det var dog her øde og ubeboet, undtagen for saa vidt Finner af og til opholdt sig enkeltvis paa enkelte Steder for Jagtens Skyld om Vinteren og om Sommeren paa Fiskeri ved Søen. Til en saa uhyre spredt

og tilfældig Befolkning skulde det visselig ikke lønne sig at foretage lange og besværlige Reiser for at indkræve Skat. Vi vide jo desuden, at Finnefærden — som Skatteindkrævningen kaldtes — gik i en hel anden Retning, ind over Fjeldryggen (Kjølen) til de Egne, hvor Lapperne havde deres faste Tilholdssteder, og Ottar vilde ikke have behøvet at foretage sin Opdagelsesreise Nord med Kysten for at se, hvorvidt Landet var beboet, hvis Varerne fra denne Strækning udgjorde en Del af Finneskatten, thi da havde det været bekjendt nok.

Hvis man nu skulde synes, at det var en langveis Transport, som man underkastede disse Varer, inden de naaede ned til Helgelands Bygder, maa man ikke forglemme den væsenlige Omstændighed, at Finnefærden nok tilsigtede en Skatteindkrævning, men tillige i hele sin Udstrækning var en Handelsreise, en fortsat Markedsreise¹⁾. De skattekrævende Nordmænd førte med sig betydelige Masser af Varer til Omsætning imod Finnernes Varer; Finnerne havde ligeledes samlet Varer til Ombytning med Nordmændenes. Og saaledes havde Forholdet sikkert været i Aarhundreder. Om endog Ottars Beretning om Finneskatten er den ældste historiske, vi have derom, kan det ikke være tvivlsomt, at denne Skatte-

¹⁾ Harecr hafði þá langa hrið finnkaup ok konungs sýslu á mörkinni (Saga Ólafs konungs ens helga, ed. Munch & Unger, 101). Þorgils fór um vetrinn á fjall at finnkaupum ok at skatti (Saga Sverris konungs c. 74; Formanna Sögur VIII. 183.) Jfr. Fritzner, Ordbog over det gamle norske Sprog, ved Finnkaup og Finnferð („Reise til og blandt Finnerne, især den Reise, som de af Kongen med Finnferð forlenede gjorde til Finmarken for at handle med Finnerne (eiga finnkaup) og i Forbindelse dermed inddrive den Skat, som disse havde at betale“). Keyser, Efterladte Skrifter III. 101.

krævning gaaer langt tilbage i Tiden. Når man betænker, at vi fra vore Sagaer kjende en lang Række af Finneskattens Indkrævere igjennem tre Hundrede Aar efter Ottars Tid, og at vi kunne følge Finneføerden i samme Stil og Gænge som da, kan man ogsaa trøstigt forudsætte, at den ikke er kommen i en saadan Gænge pludselig, men ved en langsom Uddannelse, og man tager næppe Feil i at sige, at det er i disse Handelens og Omsetningens Veie, at Tanken om en Overhøihed og Skatteopkrævning har fulgt.

Det andet Spørgsmaal, der ved hin Sætnings Klaring kommer til at foreligge i en saa ren Skikkelse, at Besvarelsen saa godt som følger af sig selv, er dette: har der allerede i det niende Aarhundrede og altsaa flere Aarhundreder, førend de baskiske Hvalfangere gik op i det vestlige Atlanterhav, fundet en Hvalfangst Sted i den østlige Side af dette Hav over mod Norges Kyster? Svaret synes nu kun at maatte blive bekræftende.

Ottar beretter, at han paa sin Kystreise fra det nordligste Helgeland Nord op med Norges Kyster, efter at have seilet tre Dage, var kommet saa nordlig, „som de Hvalfangere komme, der gaa nordligst“, og derfra seilede han igjen tre Dage i samme Retning og var da naaet saa høit, at Landet bøiede om imod Øst, altsaa vel omtrent ved Nordkap. Dette efter Ottars Mening nordligste Punkt for de daværende Hvalfangeres Gang kan man altsaa med en vis Rimelighed lægge midt imellem det nordlige Helgeland og Nordkap, eller omtr. ved 70° N. B. Hvilke disse Hvalfangere iøvrigt vare, og hvad det var for en Hval, de jøge, derom meddeler Beretningen her Intet, men vi faa den suppleret paa en oplysende

Maade ved den ofte nævnte Sætning, som siger, at i hans eget Land er den bedste Hvalfangst paa Hvaler, der ere 48—50 Alen lange, og man kan ikke tvivle om, at her ved menes *Sletbagen* (den biscayiske Hval). Af Udtrykket „den bedste Hvalfangst“ kan man formode, at den har været meget indbringende, om man end ikke finder den omtalt paa det Sted, hvor Ottar har skildret for Kongen Helgelands Velstandskilder. Den Slutning ligger nær, at det ikke har været netop fra denne Del af Norge, at Fangsten dreves.

Ligeoverfor de bestemte Udtryk i en Beretning, som helt igjennem bærer Sandsynlighedens og Ædruelighedens Præg, og som ogsaa til alle Tider er bleven opfattet og skattet for denne Egenskab, maa enhver Tvivl om, at der paa de Tider har været drevet Hvalfangst udenfor den norske Kyst, ansees for aldeles ubeføiet. Eftersom Kong Alfred saa simpelt og uden al Bemærkning beretter om denne Fangst, ligger vel heri ogsaa et Vidnesbyrd om, at den ikke har været ham helt ubekjendt og i alt Fald intet Paafaldende har indeholdt. At Fangsten ikke har været drevet blot leilighedsvis fra Kysten, men af Folk, der gik ud paa Hvalfangst, maa man nødvendig forudsætte, dels af selve Udtrykkene, dels deraf, at Hvalen endog opsøgte i en Afstand af 3 Dages Seilads Norden for det nordligste Punkt, som Nordmænd dengang beboede. Om det var Nordmænd eller Fremmede, der drev denne Jagt, vil maaske kunne besvares i Fremtiden, naar Kilderne paany blive eftersøgte med særligt Hensyn hertil og med det faste Udgangspunkt, at en slig Jagt paa Bardehvaler virkelig har gaaet for sig.

Det kan dog maaske for Øieblikket være tilladt at

gjøre opmærksom paa følgende særlige Forhold, der snarest maa antyde, at Fangsten udførtes fra selve Norge af.

Den Tid, hvorom her Talen er, er jo den sidste Trediedel af det 9ende Aarhundrede, det vil sige et saa uroligt Tidsrum, at man har ondt ved at tænke sig, at fremmede Hvalfangere kunde gaa udenfor Norges Kyster paa regelmæssig Fangst, uden at blive idelig overfaldne af de Skarer af Vikinger og Udvandrere, der drog ud paa Erobring og Eventyr i Irland, England, Normandiet, eller til Færøerne og Island.

Fremdeles vide vi af andre nordiske Kilder, at Nordboerne bemægtigede sig Hvaler ved Harpunering, og baade Graagaas og de norske Love omtale Retsregler angaaende Jagten paa Hvaler¹⁾. Gaa vi til Normannerne i de nordiske Kolonier i England, Normandiet og Italien, finde vi ligeledes disse Nybyggere fortrolige med denne Jagt²⁾. Saaledes tale mange Forhold for, at Nordmændene selv drev denne Hvaljagt, og det maa erindres, at de Efterretninger, som vi have om Hvalfangst i en vest-

¹⁾ Hýmiskviða v. 26. Ældre Gulathingslov c. 149, 150. Æ. Frostathingslov XIV. 10. Ældre Bjarkö-Ret c. 145. Magnus Lagaböters nyere Landslov VII. 64 (Norges gamle Love I. 159, 252, 330, II. 147). Jfr. Fr. Brandt, den norske Retshistorie I. S. 266: „Fangsten af Hval var fri for Alle; dog var det forbudt at veide Hvalen i Sildefisket under 40 Marks Bod. Rendte den anskudte Hval op paa Nogens Land og blev siddende dér, tilkom Grundeieren Halvparten af Hvalen. Den nyere Landslov bestemmer derhos, at hvis Nogen har skudt en Hval med mærket Skud, og derefter en Anden finder den, tilkommer Veideren og Finderen Halvparten hver.“ — Meget udførlige Regler i Grágás, Landbrigða-Þátttr c. 210—13, Staðarhólsbók, Landbrigðis-Þátttr, c. 422—460.

²⁾ Se herom Johannes Steenstrup, Normannerne I. 187 f.

ligere Del af Atlanterhavet, dels ikke vedkomme de her berørte Egne, dels angaa en Tid, som ligger flere Aarhundreder nærmere ved vore Dage¹⁾.

¹⁾ Fischer i *Annales des Sciences Naturelles*. 5. Série XV (1872) S. 4 f.; Clements R. Markham, *On the Whale-Fishery of the Basque Provinces of Spain* (*Proc. Zool. Society London* 1881, S. 969 f.); G. A. Guldberg, *Sur la présence, aux temps anciens et modernes de la Balaine de Biscaye (ou Nordcaper) sur les côtes de Norvége* (*Bull. Acad. des Sciences de Bruxelles*. 1884. T. VIII. S. 374 f.); P. Graells, *Las Ballenas en las costas oceánicas de España*. Madrid 1889.
